

SANDRART 2026
študentská konferencia organizovaná
Katedrou dejín a teórie umenia
Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity

ABSTRAKTY

19. 5. 2026
Študentský domov Petra Pázmaňa
1. poschodie, Aula
Rybničková 13 A, Trnava

Biele miesta: zabudnuté, potláčané, vylúčené témy v dejinách umenia

Študentská konferencia Sandrart 2026 vytvára otvorený priestor pre mladých bádateľov a mladé bádatelky, aby predstavili svoje výskumy zamerané na „biele miesta“ v dejinách a teórii umenia. Dáva priestor príspevkom o zabudnutom, potláčanom, vylúčenom, ale aj o opomínanom umení, o medzerách a pauzách v poznávaní umenia, o hľadaní nejasností a nezodpovedaných otázok a o dodnes nespracovaných témach, ktoré pretrvávajú v rámci umeleckohistorického výskumu. Podujatie je otvorené študentkám*študentom všetkých stupňov štúdia a cieľom konferencie je vytvoriť kritickú platformu na výmenu poznatkov, diskusiu o aktuálnych metodologických trendoch a spoločne prehodnotiť, čo všetko môžu dnes znamenať „biele miesta“ v umení, kultúre a vo vizuálnej pamäti.

„Biele miesta“ možno chápať nielen ako nedostatočne preskúmané obdobia, autorské atribúcie či ikonografické otázky, ale aj ako tiché zóny v spoločenskej pamäti, zabudnuté vrstvy kultúrnej produkcie či zamlčané perspektívy, ktoré čakajú na nové interpretácie a budúce spracovania. Konferenciou by sme chceli podporiť kritické myslenie a odvahu pri výbere metodologických prístupov.

Aké nástroje dnes umožňujú prekračovať hranice tradičného výskumu? Ako možno pracovať s fragmentárnymi prameňmi, nedostupnými archívmi, anonymnými alebo už neexistujúcimi dielami či vizuálnymi stopami, ktoré doteraz stáli na okraji záujmu? A čo prezrádzajú biele miesta o samotnej povahe dejín umenia – o ich selektivite, o konštrukcii kánonov či prepisovaní dejín? Tieto a mnohé ďalšie otázky tvoria východisko pre spoločnú diskusiu a hľadanie nových spôsobov, ako premýšľať o „bielych miestach“ v dejinách umenia.

*Vladimíra Büngerová
Pavel Ivančič
Adam Korcsmáros
Izabela Vydrnáková
Dominika Žbončáková*

Keynote prednáška

1. blok

Médiá na okraji záujmu dejín umenia

Sekcia sa zameriava na médiá, objekty a formy vizuálnej kultúry, ktoré sa v dejinách umenia ocitli na okraji záujmu a vytvárajú tak „biele miesta“ vo výskume. Príspevky ukazujú, ako drobná plastika, verejné osvetlenie, scénografia či knižná ilustrácia unikajú tradičným kategóriám a zároveň poukazujú na potrebu rozšírenia metodologických prístupov, ktoré by tieto opomínané oblasti dokázali adekvátne uchopiť.

2. blok

Bratislava okolo roku 1800 ako periféria alebo dôležitý uzol v monarchii?

Blok reflektuje „biele miesta“ vznikajúce v dôsledku geografickej a historio-grafickej periférie. Na príklade Bratislavy okolo roku 1800 príspevky poukazujú na jej špecifické postavenie medzi centrami habsburskej monarchie a sledujú, ako sa niektoré umelecké javy ocitajú mimo hlavného záujmu práve v dôsledku tejto medzipolohy mesta.

-
- 09:00–09:30 Registrácia a úvod
- 09:30–10:00 **Dušan Brozman**
Vladimír Havrilla: Double Agent, 1979.
- 10:00–10:20 Diskusia
- 10:20–10:30 Prestávka na kávu
-
- 10:30–10:45 **Jana Hejdová**
Mittelalterliche Kleinbronzen v Čechách ve slepém úhlu současného badatelstva
- 10:45–11:00 **Zuzana Basterrech**
Veřejné osvětlení a noční obraz města
- 11:00–11:15 **Silvie Hajdíková**
Haptičnosť a digitalizace: materialita scénografických návrhů od 2. poloviny 20. století
- 11:15–11:30 **Kristína Mišechová**
Medzi textom a obrazom: problém interpretácie knižnej ilustrácie v dejinách umenia
- 11:30–12:00 Panelová diskusia
- 12:00–13:30 Prestávka na obed
-
- 13:30–13:45 **Katarína Tánczosová**
Sakrálna tvorba rakúskej maliarskej školy na území dnešného západného Slovenska okolo roku 1800
- 13:45–14:00 **Laura Dávidová**
Fresková výmalba kaplnky Corpus Christi v Bratislave
- 14:00–14:15 **Dominika Drobná**
Architektúra Bratislavy okolo roku 1800: priestor medzi teóriou a stavebnou praxou
- 14:15–14:30 Panelová diskusia
- 14:30–14:45 Prestávka na kávu
-

3. blok

Selektivita v architektúre a sochárstve naprieč dejinami

Sekcia sa sústreďuje na „biele miesta“ vznikajúce selektívnosťou historických naratívov. Príspevky ukazujú, ako procesy výberu, interpretácie a hodnotenia ovplyvňujú to, čo sa dostáva do dejín – a čo z nich zostáva na okraji záujmu.

4. blok

Kánon a metodológia

Záverečný blok tematizuje „biele miesta“ ako dôsledok samotnej konštrukcie kánonu a metodológie dejín umenia. Príspevky reflektujú mechanizmy pripisovania umeleckej hodnoty a spôsoby, akými sa určité témy, autori či prístupy dostávajú do centra záujmu, zatiaľ čo iné zostávajú na jeho okraji, pričom poukazujú na systematickú podmienenosť týchto procesov.

14:45–15:00 **Sofia Suzziová**
Akant v chrámovom zariadení na Slovensku

15:00–15:15 **Zuzana Krišková**
Monumentální tvorba Karla Součka

15:15–15:30 Panelová diskusia

15:30–15:45 **Kristína Čiráková a Sára Jeleňová**
Biele miesta ako efekt hodnotového rámca v umení

15:45–16:00 **Veronika Purgyová**
Od prítomnosti hlasu k jeho absencii: osobné texty a ich význam pre interpretácie tvorby vybraných autoriek

16:00–16:15 Panelová diskusia

16:15–16:30 Záver konferencie

KEYNOTE

Dušan Brozman *Vladimír Havrilla: Double Agent, 1979.*

Dušan Brozman MA UZH
je pedagóg na Fakulte designu
a umění Ladislava Sutnara
v Plzni a doktorand na Univerzite
v Zürichu (UZH). Jeho dizertačná
práca sa zameriava na problematiku
dichotómií a triád v slovenskom
konceptuálnom umení.

Výskumné zameranie:
Slovenská konceptuálna umelecká
tvorba, najmä Peter Bartoš, Stano
Filko, Vladimír Havrilla; české
umenie a fotografia po roku 1960.

Publikácie (výber): Retina: možnosti
maľby (1989–2019) (2019); Stano
Filko, Asociácie (2019); Stano Filko.
Cesty k EGU (2018); Zo slovenského
konceptuálneho umenia (2008);
Bélocvétov: 1923–1997 (2008);
Jiří Sopko (2007); Mainer (2007).

V prednáške skúmam motív kúta ako dôležitý prvok v tvorbe Vladimíra Havrilla počas normalizačného obdobia. Na príklade dvoch vybraných diel, Hviezda I–III (1972) a Double Agent (1979), ukážem, ako Havrilla využíva tento motív nielen ako formálny prostriedok, ale aj ako ikonografický symbol. V Hviezde I–III umelec spája komunistický symbol tak s kútom, ako aj s apropriovaným jazykom abstraktného expresionizmu a pop-artu v zmysle subverzívnej afirmácie (Sylvia Sasse). Inštalácia s pozoruhodným názvom Double Agent (kút nakreslený do trojuholníka, ktorý je vložený do kúta miestnosti) je okrem politického aspektu aj dôležitým príspevkom k diskusii o triáde, na ktorej je založené aj dielo Bartoša a Filka. Okrem vedomého dialógu so západnou povojnovou umeleckou tvorbou sa v oboch Havrilových dielach objavuje tematika mimikry. Tá formálne súvisí aj s javom, ktorý Monogramista T. D. (2016) označil ako „vkladanie niečoho do niečoho“. Vychádza pritom z Filkovej inštalácie Prečerpávanie vody do bazéna (Piešťany, 1970), ako aj z Bieleho priestoru v bielom priestore (1973–75). Podľa Monogramistu T. D. sa tento princíp stal jedným z centrálnych výtvarných prostriedkov slovenskej neoavantgardy. Havrilla má na tom svoj podiel.

zaplň biele miesta svojimi poznámkami

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

Klíčové slova: veřejné osvětlení, noční obraz města, identita místa, vizuální kultura

Zuzana Basterrech (1986) je doktorandkou programu Výtvarná umění na Katedře designu UMPRUM. Ve svém výzkumu se zabývá veřejným osvětlením jako kulturním a prostorotvorným fenoménem na pomezí designu, urbanismu a vizuální kultury. Zkoumá vztah mezi světlem, percepcí a charakterem městského prostředí a věnuje se možnostem, jak světlo uchopit jako aktivní nástroj utváření obrazu města. Ve své praxi se pohybuje mezi designem, architekturou a výzkumem, kde se zaměřuje na téma veřejného prostoru a jeho vnímání.

Příspěvek se zaměřuje na veřejné osvětlení jako opomíjenou dimenzi městského prostředí, která zůstává na okraji zájmu dějin a teorie umění i urbanismu. Přestože světlo zásadně ovlivňuje podobu města, jeho atmosféru, čitelnost i každodenní zkušenost jeho uživatelů, bývá nejčastěji chápáno jako technická infrastruktura nebo funkční vrstva bez širšího kulturního významu. Příspěvek vychází z dizertačního výzkumu autorky „Veřejné osvětlení jako kulturní fenomén a designérská výzva v mezioborovém kontextu současného města“, realizovaného v rámci doktorského studia na Katedře designu UMPRUM v programu Výtvarná umění. Otevírá otázku, proč světelný obraz města není systematicky reflektován jako součást jeho vizuální a kulturní identity, a identifikuje tak „bílé místo“ mezi technickým přístupem k osvětlení a jeho možným čtením jako nástroje formování prostoru, atmosféry a orientace. Příspěvek nahlíží světlo jako specifickou formu „scénografie“ nočního města - vrstvu, která organizuje vizuální pole, strukturuje prostorovou zkušenost a podílí se na utváření významů a paměti místa, aniž by byla v rámci vizuální kultury dostatečně pojmenována. Na základě komparativního pohledu na vybrané evropské přístupy (zejména Kodaň, Vídeň a Amsterdam) ukazuje, že světlo může být vnímáno jako integrální součást urbanistického a kulturního uvažování o městě a jako svébytný nástroj práce s jeho obrazem. Příspěvek tak otevírá prostor pro nové metodologické uchopení světla jako kulturního a prostorotvorného fenoménu a naznačuje možnosti jeho dalšího výzkumu.

Biele miesta ako efekt hodnotového rámca v umení

Kristína Čiráková
a Sára Jeleňová

Kľúčové slová: biele miesto, umelecká hodnota, selekcia

Príspevok sa zameriava na pojem „biele miesto“ v kontexte teórie umeleckej hodnoty a konštrukcie dejín umenia. V podmienkach digitálnej dostupnosti, archívnej saturácie a globálnej distribúcie už absenciu nemožno vysvetľovať nedostatkom prameňov či informácií. „Biele miesto“ dnes nevzniká z neexistencie, ale z neintegrácie do dominantného hodnotového a interpretačného rámca, ktorý určuje, čo sa stáva súčasťou kánonu a čo zostáva na jeho okraji. Východiskom je koncepcia estetickéj hodnoty Jána Mukařovského, ktorý chápe hodnotu ako sociálny fakt viazaný na historicky premenlivé normy kolektívneho vedomia. Umelecká hodnota nie je imanentnou vlastnosťou diela, ale výsledkom jeho funkčného začlenenia do určitého normatívneho systému. Dejiny umenia tak možno chápať ako proces selekcie, v ktorom sa hodnota ustanovuje, prehodnocuje a zároveň niektoré diela či perspektívy zostávajú mimo centra pozornosti. Epistemologická reflexia Igora Hrušovského umožňuje túto selektívu interpretovať ako dôsledok pojmových štruktúr sprostredkujúcich poznanie. To, čo sa javí ako zabudnuté alebo potláčané, môže byť efektom rámcovania, nie objektívnej absencie. Lyotardova koncepcia diferendu tento problém prehlbuje: existujú formy a výpovede, ktoré nemajú v danom diskurze adekvátny jazyk, a preto sa ich hodnota nedokáže presvedčivo artikulovať. „Biele miesto“ tak nechápeme ako prázdne miesto v archíve, ale ako historicky podmienený stav nerelevancie, ktorý odhaľuje samotné mechanizmy selekcie a konštruovania umeleckohistorického naratívu. Analýza bielych miest je tak zároveň analýzou spôsobov, akými sa ustanovuje či prehodnocuje umelecká hodnota.

Kristína Čiráková (2003)
je študentkou magisterského stupňa Dejín a praxe súčasného umenia na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. V súčasnosti sa primárne zameriava na médium fotografie s dôrazom na jeho epistemologické východiská a intermedialné presahy v kontexte súčasnej vizuálnej kultúry. Absolvovala štúdium fotografie na Škole umeleckého priemyslu v Košiciach a následne estetiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Praktické skúsenosti získala v kultúrnych inštitúciách a pri spolupráci na festivale OFF Bratislava, kde pôsobí ako koordinátorka. Publikovala recenzie v Paradajs Photo či Fotonoviny.

Sára Jeleňová (1999)
je doktorandkou katedry estetiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Vo svojom výskume sa venuje premenám kategórie vznešeného v súčasnom umení a jej vzťahu k aktuálnym vizuálnym praktikám a teoretickým diskurzom. Dlhodobu sa pohybuje na pomedzí teoretického výskumu a kurátorskej praxe. Pôsobí ako kurátorka v galérii FOG a na medzinárodnom festivale OFF Bratislava, kde sa podieľa na koncepcii a realizácii medzinárodných výstavných projektov.

Laura Dávidová *Fresková výmalba kaplnky Corpus Christi v Bratislave*

Kľúčové slová: bratislavské umenie 18. storočia, Kaplnka Corpus Christi, Andrej Zallinger, Bratstvo Božieho tela, sakrálné umenie

Laura Dávidová (2004) študuje dejiny výtvarného umenia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde v súčasnosti dokončuje štúdium záverečnou prácou venovanou barokovej freskovej výzdobe Kaplnky Corpus Christi v Bratislave. Pôsobí ako lektorka v Múzeu mesta Bratislavy a vo voľnom čase sa venuje písaniu umelecko-kultúrneho blogu Poznámky o kultúre, v ktorom približuje umenovedné témy širokej verejnosti. Vo svojej odbornej činnosti sa plánuje zameriavať najmä na umenie na území dnešnej Bratislavy v období rokov 1600 až 1800.

Fresková výzdoba zohráva v prostredí neskorobarokového sakrálneho umenia významnú úlohu pri formovaní vizuálneho a ideového charakteru priestoru. Príspevok sa zameriava na freskovú výmalbu Kaplnky Corpus Christi na Panskej ulici v Bratislave z konca 18. storočia. Napriek svojej zachovanosti predstavuje príklad zabudnutej sakrálnej stavby, ktorej ikonografický program, autorská atribúcia i spoločenská funkcia neboli doposiaľ systematicky spracované. Ťažisko príspevku spočíva v detailnej analýze samotných fresiek, ich formálnych znakov a ikonografického programu, ako aj v otázke ich autorstva. Výskum vychádza z dôslednej formálnej analýzy kompozície, doplnenej o komparáciu s relevantnými dielami barokovej freskovej maľby v stredoeurópskom priestore. Osobitná pozornosť je venovaná atribučnej problematike, pričom na základe štýlových paralel a kontextu pôsobenia maliarskej rodiny Zallingerovcov je formulovaná hypotéza o pravdepodobnom autorstve Andreja Zallingera alebo jeho bezprostredného okruhu. Pre presvedčivú interpretáciu freskovej výzdoby je však nevyhnutné zasadiť ju do širšieho historického, náboženského a umeleckého kontextu. Príspevok preto sekundárne reflektuje stavebný vývoj kaplnky, jej urbanistické zasadenie, ako aj náboženskú situáciu Bratislavy v 18. storočí, so zohľadnením pôsobenia Bratstva Božieho tela. Vzhľadom na doteraz nedostatočný výskum, najmä absenciu systematickej formálnej a ikonografickej analýzy fresiek, sa príspevok usiluje o ich komplexnejšie spracovanie a presnejšie zasadenie do kontextu produkcie barokového maliarstva v Bratislave. Zároveň upozorňuje na širší problém nedostatočnej pozornosti venovanej mestským sakrál- nym realizáciám v umelekohistorickom výskume.

Architektúra Bratislavy okolo roku 1800: priestor medzi teóriou a stavebnou praxou

Dominika Drobná

Kľúčové slová: architektúra, teória, prax, inštitucionálny rámec

Príspevok sa zameriava na architektúru Bratislavy okolo roku 1800 ako priestor na rozhraní architektonickej teórie a stavebnej praxe. Problematiku analyzuje prostredníctvom komparatívneho pohľadu na dve dosiaľ nedostatočne reflektované osobnosti – teoretika Johanna Nepomuka Schauffa v kontexte architektonickej teórie a stavebného majstra Matthäusa Walcha v kontexte prostredia bratislavského stavebného cechu. Východiskom je širší spoločenský a politický rámec reforiem, najmä josefínskych zásahov do cirkevných pomerov a stavebnej činnosti, ktoré zásadne ovplyvnili podobu architektúry v meste. Schauff ako kresliar, pedagóg a autor teoretických spisov formuloval originálne predstavy o architektúre. Osobitne rozvíjal koncepciu uhorského „národného“ stĺpového poriadku, čím reagoval na dobové európske diskusie o národnom štýle. Vo svojich textoch zároveň reflektoval organizáciu stavebnej praxe, postavenie murárskych majstrov a „Baumeistrov“ i mieru štátnej regulácie výstavby. Tvorba Matthäusa Walcha predstavuje praktickú rovinu architektonickej produkcie Bratislavy od druhej polovice 60. rokov 18. storočia. Ako mestský staviteľ realizoval paláce, verejné budovy aj kľúčové evanjelické sakrálne stavby – Veľký a Malý evanjelický kostol. Tieto objekty možno interpretovať ako významné prototypy protestantskej architektúry ešte pred vydaním Tolerančného patentu. Príspevok sleduje vzťah medzi ideovým rámcom architektonickej teórie a konkrétnou stavebnou produkciou prostredníctvom analýzy textov, realizácií a profesijných sietí. Zároveň poukazuje na úlohu lokálnych remeselníkov a cechových štruktúr pri formovaní architektonického prostredia mesta. Cieľom príspevku je interpretovať architektúru Bratislavy okolo roku 1800 ako produkt lokálnej intelektuálnej reflexie, profesijných väzieb a praktických potrieb, formovanú medzi architektonickou teóriou a každodennou stavebnou praxou.

Dominika Drobná (1997) absolvovala v roku 2019 bakalársky stupeň na Katedre dejín výtvarného umenia FiF Univerzity Komenského v Bratislave. Následne v roku 2021 ukončila magisterské štúdium odbore dejiny umenia na Masarykovej univerzite v Brne, kde v roku 2023 úspešne absolvovala aj druhé magisterské štúdium v odbore archeológia. Od roku 2022 je internou doktorandkou na Katedre dejín výtvarného umenia v Bratislave. V dizertačnej práci sa zaoberá teóriou a praxou architektúry v Bratislave okolo roku 1800. V rámci výskumu sa zameriava na dobové reflexie architektúry s akcentom na uhorskú teóriu architektúry okolo roku 1800 ako aj na architektonickú produkciu v Bratislave a na západnom Slovensku.

Silvie Hajdíková *Haptičnost a digitalizace: materialita scénografických návrhů od 2. poloviny 20. století*

Klíčové slova:

scénografie, scénografický návrh, digitalizace, uchování

Silvie Hajdíková (2000) je studentkou doktorského studijního programu Divadelní studia na Masarykově univerzitě v Brně. Magisterské studium Teorie a dějiny výtvarných umění a Divadelní studia absolvovala na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Ve své diplomové práci se věnovala Materialitě scénografických návrhů od 2. poloviny 20. století, přičemž kladla důraz na propojení výtvarného umění a divadla. Kromě výzkumu se aktivně podílí na kulturních a uměleckých projektech (SOMA, REGIONY,...).

Scénografické návrhy představují jedny z mála dochovaných artefaktů divadelní inscenace.

V současném výzkumu však zůstávají opomíjené a postrádáme jejich systematické a vědecky pojaté zhodnocení, a to jak z hlediska materiální podstaty a technického provedení, tak i způsobu uchovávání. Scénografické koncepty přitom mohou nabývat mnoha podob – od dvojrozměrných návrhů, prostorových modelů přes kinetické makety až po digitální vizualizace.

Na vybraných příkladech, zejména na inscenacích Rákos Rákoczy (1978, r. Albert Janíček, Miloslav Nekvasil) a Producenti (2023, r. Gabriela Petráková), představím různé výtvarné přístupy a zároveň poukážu na široké spektrum podkladových materiálů scénografických návrhů. Materiál zde neplní pouze technickou funkci, ale stává se aktivním nositelem významů, které se dále přenášejí do výsledné podoby inscenace a ovlivňují její vizuální charakter i diváckou percepci.

Zvláštní pozornost je věnována také problematice uchovávání scénografických návrhů, jež souvisí s nedostatkem vhodných prostor a sbírkotvorných institucí. Ačkoli se dnes často setkáváme alespoň s jejich digitalizovanou podobou, která usnadňuje dostupnost a zpřístupnění, dochází při tomto procesu ke ztrátě haptické povahy materiálů.

Mittelalterliche Kleinbronzen v Čechách ve slepém úhlu současného badatelstva

Jana Hejdová

Klíčové slová: Kleinbronzen, drobné středověké bronzы, středověké umělecké řemeslo, akvamanile, Čechy – Německo (komparace)

Středověkých svícníků, kadidelnic, klepadel, zoomorfních konvic zvaných akvamanile a dalších drobných předmětů uměleckého řemesla odlitých ze slitin mědi se v České republice dochovalo podstatně méně než v sousedním Německu. Mnohé z nich pravděpodobně vznikly právě na území dnešního Německa a již ve středověku se díky svým relativně malým rozměrům snadno šířily po Evropě. Jejich výzkum by se proto neměl omezovat na úzký geografický rámec. Takzvané Kleinbronzen dochované v Čechách představují komparační materiál k exemplářům z Německa a vice versa. Přesto se v současnosti nacházejí na samém okraji zájmu jak českého, tak německého badatelstva. Ale nebylo tomu vždycky tak. Kdysi slibné výzkumné úsilí, přerušené turbulentními událostmi 20. století, se po pádu železné opony dosud neobnovilo. Příspěvek nahlíží tuto problematiku skrze vybrané příklady a navrhuje metodologické postupy, jimiž by se měl výzkum „drobných bronzů“ ubírat dnes, ve druhé polovině 20. let 21. století.

Jana Hejdová (2000)

studuje navazující magisterský program Dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Na Ústavu pro dějiny umění obhájila roku 2024 bakalářskou práci s názvem Středověká kovová akvamanile v českých zemích. Ve svém výzkumu se zaměřuje na středověké umělecké řemeslo, především na předměty zhotovené z obecných kovů. Zároveň ji fascinují různé kuriózní nádoby všeho druhu, ať už pocházejí z kterékoli doby. Zkoumá jejich původ, materiál a technologie zhotovení, ikonografii výzdoby a také proměny funkce.

Zuzana Krišková *Monumentální tvorba Karla Součka*

Klíčové slova: normalizace, monumentální tvorba, malířství, státní socialismus, Akademie výtvarných umění v Praze

Zuzana Krišková (1989)
V současnosti dokončují doktorské studium teorie umění na AVU s názvem Normalizační sochařství na Akademii. Vedle samotné výuky mě zajímá především napojení elitních autorů – pedagogů Akademie na nejvyšší kulturně-politické funkcionáře. Příspěvek na konferenci vychází z mého dlouhodobého zájmu a z tématu, kterému nemohu dát v dizertační práci větší prostor, ale pro pochopení systému státem řízené kultury sedmdesátých a osmdesátých let se jeví jako klíčový. Vedle studia pracuji na Vědecko-výzkumném pracovišti AVU, kde se věnuji především zpracování fotografického archivu Pavla Paula, který byl impulzem k dizertačnímu projektu, jelikož bez množství obrazového materiálu, který se v archivu nachází by nebylo možné rekonstruovat dění na škole v daném období.

Karel Souček patří mezi umělce, jejichž jméno se dnes již téměř vytratilo z obecného povědomí. Před rokem 1989 tomu však bylo naopak – Souček patřil, přinejmenším v sedmdesátých letech, k hlavním tvářím výtvarného umění tzv. normalizace. Člen válečné Skupiny 42, pedagog pražské Akademie výtvarných umění a nositel titulu národní umělec byl jedním z mála malířů své doby schopných realizovat monumentální plátna či mozaiky určené pro výzdobu nově budovaných reprezentativních prostor. Příspěvek Monumentální tvorba Karla Součka se na příkladu jeho životního příběhu, odehrávajícího se v mantinelech státního socialismu, pokusí ukázat, co v období normalizace obnášelo být „elitním umělcem.“ Jakým způsobem Souček dosáhl svého prestižního postavení? Jak jej normalizační systém státem řízené kultury odměňoval za loajalitu? Proč se právě Souček ocitl na konci padesátých let ve „stranické přízni“ a co tomu předcházelo? Na příkladu Součka a jeho monumentálních realizací bude možné potvrdit, případně zpochybnit některé zažité představy o tzv. oficiálních, respektive socialistických umělcích období normalizace. Jedna z nejčastěji opakovaných výtek vůči těmto autorům se týká jejich finančního profitu – jaké honoráře Souček pobíral a jak fungoval mechanismus zadávání a získávání lukrativních zakázek? Příspěvek si klade za cíl otevřít širší debatu o tématech, která se v současnosti, v kontextu rostoucího zájmu o umění státního socialismu, stávají stále aktuálnější. Nejde přitom pouze o hledání adekvátní terminologie, ale především o formulaci způsobu, jak se k umění vznikajícím v období státního socialismu a jeho tvůrcům a tvůrkyním dnes vztahovat.

Medzi textom a obrazom: problém interpretácie knižnej ilustrácie v dejinách umenia

Kristína Mišechová

Kľúčové slová: ilustrácia, kniha, interpretácia, obraz a text

Ilustrácia mala, a v mnohých ohľadoch stále aj má komplikované postavenie v umení, keďže bola a je vnímaná predovšetkým ako súčasť úžitkového alebo dekoratívneho umenia. Jej väzba na text ju tradične odsúva na okraj a nie je zaradovaná k vyššiemu voľnému umeniu. To môže byť jeden z dôvodov, prečo sa v teórii dejín umenia téme ilustrácie zatiaľ venovala menšia pozornosť. Teoretická reflexia ilustrácie zostáva čiastková a tým zostáva v tejto oblasti veľa otázok neprebádaných. Ilustrácia je predmetom početnej problematiky začínajúcej samotným vymedzením termínu, problémom prenesenia námetu, vzťahu medzi obrazovou a textovou zložkou, a nakoniec samotnou praktickou tvorbou. Definícia často vychádza z užšieho významu termínu a poukazuje na skutočnosť, že ilustrácia je výtvarnou súčasťou knihy, ktorej text pomáha pochopiť. Naznačuje spojenie obrazovej zložky s textom – dvoch komunikačných systémov s rozdielnou povahou materiálu a zároveň fixáciu na knižný artefakt. Jedným z kľúčových problémov z hľadiska interpretácie je, či ilustráciu skúmať ako celok (text + obraz) alebo izolovane. Ako súčasť literárneho textu a knihy si zachováva svoju primárnu utilitárnu funkciu. Osamostatnením však stráca svoju funkciu a kontext, pre ktorý bola vytvorená, a stáva sa autonómnym dielom. Príspevok sa bude zaoberať kľúčovou otázkou, či má teoretik analyzovať ilustráciu samostatne, v kontexte knihy, alebo ideálne v oboch rovinách. Ďalej sa zameria na problematiku jej kategorizácie a na otázku, či je možné aplikovať na ilustráciu rovnaký klasifikačný systém, aký sa používa pri literatúre.

Kristína Mišechová (1991) vyštudovala vedu o výtvarnom umení na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, so zameraním na architektúru prelomu 19. a 20. storočia na Slovensku. Jej diplomovú prácu venovanú staviteľovi Jurajovi Hudecovi neskôr vydala knižne organizácia CALEH. Pôsobí ako asistentka a správkynia zbierky grafiky, kresby a ilustrácie v Galérii mesta Bratislavy. V súčasnosti pracuje na mapovaní ilustrácie na našom území a v doktorandskej práci sa venuje slovenskej ilustrácii po roku 1989, so zameraním na okruh absolventov (študentov) profesora Dušana Kállaya.

Veronika Purgyová

*Od prítomnosti hlasu k jeho absencii:
osobné texty a ich význam pre
interpretácie tvorby vybraných autoriek*

Kľúčové slová: sochárky, osobné zápisy, Kollwitz

Veronika Purgyová (2000) je študentkou magisterského stupňa na Katedre dejín a teórie umenia Trnavskej univerzity. V bakalárskej práci sa venovala téme Hudobné priestory v Trnave v 17. a 18. storočí v kontexte barokovej kultúry. Vo svojej magisterskej práci sa zameriava na recepciu E. H. Gombricha Jánom Bakošom.

Príspevok sa zameriava na denník a osobné zápisy ako špecifický prameň k interpretáciám umeleckej tvorby umelkýň, kde sa prelína osobná reflexia s autentickým záznamom o tvorivom procese. Hlavná pozornosť je venovaná porovnaniu vybraných autoriek, pričom u každej z nich je miera zachovania autentických textov odlišná. Cieľom príspevku je poukázať, ako rozdielna miera dostupnosti osobných zápisov a textov ovplyvňuje možnosti interpretácie diel, životného príbehu a umeleckej identity. Denník možno chápať nielen ako osobný text, ale aj ako historický dokument a médium umeleckej reflexie, ktoré sprostredkúva vzťah medzi osobnou skúsenosťou, každodennosťou a umeleckou praxou. Porovnanie vybraných umelkýň umožňuje sledovať rozdielne modely prítomnosti autorského hlasu: priamy hlas Käthe Kollwitz, archívne sprostredkovaný hlas Marie Bartuszovej, neprítomnosť osobného prejavu Erny Masarovičovej a rekonštruovaný hlas Evy Kmentovej.

Skúmanie sa zameriava na spôsoby, akými možno pracovať so zachovanými osobnými zápsmi ako s historickými dokumentami, ako môžu pomáhať pri interpretáciách diel a či rôznorodosť prameňov umožňuje alebo obmedzuje pochopenie tvorby. Zároveň sa tak otvára otázka, nakoľko je denník nezastupiteľný, či je možné ho nahradiť inými formami prehovoru a aký je význam osobných textov v umeleckom výskume.

Sakrálna tvorba rakúskej maliarskej školy na území dnešného západného Slovenska okolo roku 1800

Katarína Tánczosová

*Kľúčové slová: sakrálna maliarstvo, 19. storočie,
prežijavajúci barok, rakúska maliarska škola*

Za jedno z najzásadnejších bielych miest výskumu maliarstva 19. storočia na Slovensku identifikovala už v roku 1967 historička umenia Anna Petrová-Pleskotová stav poznania tvorby umelcov-cudzcincov. Vedecký záujem o práce autorov cudzích etníc – či už vytvorené na území dnešného Slovenska alebo tie importované priamo zo zahraničia –, dodnes chýba najmä v oblasti zvlášť zanedbávanej sakrálnej maľby. Špeciálne to platí o sakrálnej tvorbe generácie umelcov narodených medzi rokmi 1750 – 1775/1780, pôsobiacich na území Habsburského súštitia do konca prvej štvrtiny 19. storočia. Ich charakteristický štýlový prejav, syntetizujúci formálne tradície rakúskej barokovej, rokokovej a neoklasicistickej maľby, bol a často stále je považovaný za kvalitatívne slabý či dokonca “spiatočnícky” a preto málo hodný skúmania. Ide pritom o materiál s reálnym potenciálom sprostredkovania špecifických vrstiev kultúrneho vývoja a regionálnej estetiky. Príspevok si preto kladie za úlohu zaplniť niektoré biele miesta vo výskume sakrálnej vizuality okolo roku 1800 novými poznatkami o tvorbe maliarov tzv. rakúskej maliarskej školy, ako boli napr. Franz Schön, Mathias Hanisch alebo dynastia Schneiderovcov. Cieľom je zároveň preskúmať nové cesty interpretácie takéhoto materiálu.

Katarína Tánczosová (1991) je externá doktorandka na Katedre dejín výtvarného umenia Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a posledných desať rokov pôsobí na Pamiatkovom úrade SR, v súčasnosti ako správkynia evidencie hnutelných národných kultúrnych pamiatok. V rámci svojho výskumu sa dlhodobo venuje problému sakrálného maliarstva v regióne dnešného západného Slovenska v dobe 1780 – 1918. Svoju pozornosť upriamuje najmä na prejavy a recepciu baroka v tvorbe vybraných maliarov.

Sofia Suzziová *Akant v chrámovom zariadení na Slovensku*

Kľúčové slová: akant, 17. storočie, 18. storočie, ornament, mobiliár

Sofia Suzziová (2001) je aktuálne internou doktorandkou na Katedre dejín výtvarného umenia na Univerzite Komenského v Bratislave. Na tej istej katedre absolvovala aj bakalárske štúdium so zameraním na umenie 17. a 18. storočia a teóriu ornamentu. V štúdiu pokračovala na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave v odbore Teória a prax súčasného umenia. Momentálne sa venuje neskorobarokovým a rokokovým sakrálnym realizáciám z prostredia strednej Európy.

Príspevok sa formou prípadovej štúdie zaoberá problematikou akantového ornamentu v kontexte chrámového zariadenia na území Slovenska počas 17. a 18. storočia. Sústreďuje sa na využitie konkrétneho typu ornamentiky, špecifického pre vrcholnú fázu barokového umenia, v produkcii sakrálnych mobiliárov, predovšetkým oltárnych architektur zhotovených technikou rezby. Tento pôvodne antický ornamentálny motív bol následne v umeleckej tvorbe opakovane využívaný. Jeden zo svojich vrcholov dosiahol práve v umení baroka, kde ho nachádzame nerovnomerne zastúpený v rôznych materiálových aj výtvarných druhoch, pričom svoje uplatnenie nachádza primárne v umeleckom rezbárstve. Zámerom príspevku je ponúknuť základný obraz o využití a formách akantového ornamentu v našom prostredí, s poukázaním na jeho stredoeurópsky a európsky kontext. Jeho súčasťou je prirodzene aj analýza funkcie i konkrétnych väzieb grafických predlôh akantovej ornamentiky. S tým sa viaže aj problematika kultúrneho transferu a šírenia predlôh z hlavných centier ornamentálnej tlače. Prostredníctvom vybraných príkladov je konkretizovaná téza o dobovej ornamentálnej zložke ako nositeľke inovácie reagujúcej na aktuálne podnety bez väčšieho časového posunu. Cieľom je zároveň poukázať na prehliadanú problematiku ornamentiky v našej umenovednej spisbe. Dôsledkom toho je aj absencia bližšieho spracovania akantu, ako jedného z dominantných prvkov barokovej ornamentiky.

Biele miesta
Abstrakty

Zborník abstraktov
I. vydanie

Zostavovatelia / zostavovateľky:
Büngerová, Vladimíra
Ivančic, Pavel
Korcsmáros, Adam
Vydrnáková, Izabela
Zbončáková, Dominika

Vydavateľ: Trnavská univerzita v Trnave

Rok vydania: 2026

Náklad: 50 ks

ISBN: 978-80-568-0981-5

Organizačný tím konferencie:

Vladimíra Büngerová

Pavel Ivančic

Adam Korcsmáros

Izabela Vydrnáková

Dominika Zbončáková

Fotodokumentácia konferencie:

Lukáš Bičkoš

978-80-568-0981-5